

VERKENNING

Ninevé

regeringscentrum en culturele hoofdstad van het Nieuw-Assyrische rijk

Wolter Rose

De meeste mensen hebben wel eens gehoord van de Hangende Tuinen van Babylon. Ze staan al meer dan tweeduizend jaar in de Top Drie van de lijst van Zeven Wereldwonderen. De aanleg van deze tuinen wordt vanouds toegeschreven aan Nebukadnessar. Maar is Babylon wel de stad waar we deze hangende tuinen moeten zoeken? Waarschijnlijk niet. Onlangs is betoogd dat de hangende tuinen niet gezocht moeten worden in Babylon, maar in Ninevé.

Daar is best wel het een en ander voor te zeggen. De gedachte dat er hangende tuinen in Babylon waren, vinden we voor het eerst bij Griekse schrijvers, maar deze bronnen dateren uit een tijd meer dan tweehonderd jaar na Nebukadnessar. In bronnen uit de tijd van Nebukadnessar en bij opgravingen is weinig of niets gevonden van hangende tuinen. Verschillende details uit deze Griekse bronnen doen vermoeden, dat de namen Babylon en Ninevé op een gegeven moment met elkaar verward zijn.

Sanherib

Als het inderdaad zo is dat we de hangende tuinen niet in Babylon maar in Ninevé moeten plaatsen, dan moeten we ook op zoek naar iemand anders die verantwoordelijk is voor de aanleg van deze tuinen. Die persoon is Sanherib, die regeerde van 705-681. Met zijn voorganger, Sargon, was het slecht afgelopen: hij was in de strijd gesneuveld. In zo'n geval kun je als koning maar beter het zekere voor het onzekere nemen en een nieuwe plaats voor je residentie kiezen. En zo verplaatste Sanherib kort nadat hij koning geworden was, de residentie van Dur-Sjarrukin naar Ninevé, een stad waarvan de oudste geschiedenis teruggaat tot voor het vijfde millennium v.Chr.

Al snel begon hij aan de uitvoering van een aantal bouwprojecten die Ninevé tot het regeringscentrum en de culturele hoofdstad van het Nieuw-Assyrische rijk moesten maken. De rivier Khosr splitste de stad in een noordelijk en zuidelijk deel. In het zuidelijke stadsdeel bevond zich o.a. een militair terrein. Door de opgravingen en door tijdens die opgravingen aan het licht gebrachte eigentijdse afbeeldingen kunnen we ons vooral van de bouwprojecten in het noordelijk deel van de stad een goed beeld vormen.

Bouwwerken

Sanherib liet verschillende paleizen bouwen, waarvan die op de heuvel Kujunjik het grootst en het meest ambitieus was: Sanherib gaf het de naam 'Het Ongeëvenaarde Paleis'. Bij de ingangen van het paleis liet hij reusachtige leeuw- en stierkolossen plaatsen, die uitgehouwen waren uit steengroeven en over grote afstand getransporteerd moesten worden. De muren in het paleis waren versierd met reliëfs waarop afbeeldingen van verschillende aard te zien waren, zoals de belegering en verovering van steden, het aanleggen van parken en tuinen en de watertoevoer ernaartoe, en het op locatie uithouwen en vervolgens transporteren van de stierkolossen. Deze wandreliëfs strekten zich uit over een totale lengte van meer dan drie kilometer.

Om het paleis en op andere locaties binnen en buiten de stad liet Sanherib tuinen en parken aanleggen. Uit de afbeeldingen van de tuinen van Sanherib, die zijn kleinzoon Assurbanipal liet maken, blijkt dat sommige tuinen zich boven op gewelven bevonden, in verschillende

lagen. De constructie vertoont een zekere gelijkenis met die van Griekse amfiteaters. De afbeeldingen en de beschrijvingen in eigentijdse Assyrische en latere Griekse bronnen zouden heel goed over een en hetzelfde verschijnsel kunnen gaan.

In de stad restaureerde Sanherib verder de tempels van verschillende godheden. Buiten de stad greep hij op verschillende manieren in in de waterhuishouding van het gebied rond Ninevé. Verschillende rivieren en kanalen werden afgetapt en omgeleid om de parken en tuinen binnen en buiten de stad van water te voorzien, en in een geval liet Sanherib een groot aquaduct bouwen om over een lengte van 280 meter water door een dal te voeren. Restanten van dit aquaduct bepalen tot op de dag van vandaag het landschap rond Ninevé.

Sanheribs opvolgers, Esarhaddon (681-669) en Assurbanipal (669-ca 628), zetten de bouwtraditie voort. Maar zij zouden niet meer op dezelfde grootse schaal als hun voorganger bouwen. Assurbanipal is vooral bekend geworden om zijn bibliotheek met een collectie van zo'n 1500 kleitabletten. Een deel van deze bibliotheek is bewaard gebleven en heeft onze kennis van de Akkadische literatuur geweldig verder geholpen.

Hoofdstad

Onder deze koningen werd Ninevé de laatste en de grootste hoofdstad van het Nieuw-Assyrische Rijk. De stad had een omvang van ruim 700 hectare (meer dan tien keer zo groot als Jeruzalem op zijn hoogtepunt) en was daarmee op dat moment verreweg de grootste die het Nabije Oosten ooit gekend had (het latere Babylon, de hoofdstad van het Nieuw-Babylonische Rijk, was nog weer groter). Een dubbele stadsmuur met een totale lengte van 12 kilometer en een hoogte van ten minste 25 meter omgaf de stad. Op in ieder geval vijftien plaatsen werd de muur onderbroken door een poort. Schattingen van het aantal inwoners van de stad in deze tijd lopen uiteen van 75.000 tot 300.000.

Minder dan 20 jaar na de dood van Assurbanipal kwam er een abrupt einde aan het bestaan van Ninevé. In het jaar 612 veroverde een coalitie van Meden en Babyloniërs de stad. Na de verovering werd de stad geplunderd en grotendeels verwoest. Er zijn aanwijzingen dat Ninevé daarna op kleine schaal werd bewoond.

Opgravingen

De opgravingen van Ninevé begonnen rond het midden van de negentiende eeuw. Na een weinig succesvolle Franse poging onder leiding van Paul-Émile Botta een paar jaar eerder, begon de Britse archeoloog Austen Henry Layard in 1849 met zijn opgravingen van Ninevé. In korte tijd legde hij een groot deel van het Ongeëvenaarde Paleis van Sanherib bloot, inclusief de 3 km aan wandreliëfs, waaronder zeer gedetailleerde afbeeldingen van de belegering en verovering van Lachis in het zuiden van Juda (vergelijk 2 Kon. 18-19 en Jes. 36-37). Zijn opvolger, Hormuzd Rassam, ontdekte het noordelijke paleis van Assurbanipal en haalde een groot deel van zijn omvangrijke bibliotheek uit de grond. De spijkerschriftgeleerde George Smith ontdekte in 1872 tussen de vele kleitabletten delen van een Babylonisch zondvloedverhaal, en het volgende jaar slaagde hij erin de ontbrekende delen op te graven. Deze vondsten gaven een grote impuls aan de toen nog jonge tak van wetenschap, die zich bezighield met het onderzoek van spijkerschriftteksten, de Assyriologie.

In de eerste helft van de twintigste eeuw leidde R. Campbell Thompson opgravingen in Ninevé. In de tweede helft van de vorige eeuw werd er verder gegraven onder verantwoordelijkheid van het Iraakse Ministerie van Oudheden en later van de Universiteit van Californië in Berkeley. De Iraakse opgravingen (1965-1971) richtten zich voor een groot deel op het lokaliseren en restaureren van belangrijke delen van de muren en poorten uit de

Nieuw-Assyrische periode (8^e en 7^e eeuw v. Chr.). De opgravers van Berkeley (1987-1990) richtten zich vooral op de lager gelegen delen van de stad, met name in het noorden.

De meeste van deze opgravingen concentreerden zich op de ruïneheuvel Kujunjik. Er is nog een tweede ruïneheuvel, Nebi Junus, maar die is vanwege de aanwezigheid van een islamitisch heiligdom, gewijd aan de profeet Junus (Jona), en een kerkhof niet toegankelijk voor opgravers. Daarnaast is er nog een factor die de actieradius van de opgravingen ernstig beperkt en die te maken heeft met de locatie van de stad.

Ninevé ligt in het noorden van Irak, een paar kilometer ten zuiden van de heuvels aan de voet van het Koerdistangebergte, op de oostelijke oever van de Tigris, binnen de huidige stad Mosul, de op twee na grootste stad in Irak. Door de snelle uitbreidingen van deze stad zijn de opgravingen van Ninevé steeds meer onder druk komen te staan. Dergelijke omstandigheden en de vanuit ons perspectief gebrekkige opgravingstechnieken uit de eerste honderd jaar dat er in Ninevé gegraven werd, zorgen ervoor dat onze kennis van Ninevé altijd fragmentarisch zal blijven.

Literatuur:

Stephanie Dalley, *Nineveh, Babylon and the Hanging Gardens. Cuneiform and Classical Sources Reconciled*, Iraq 56 (1994), p. 45-58.

A. Kirk Grayson, 'Nineveh', in: *Anchor Bible Dictionary*, IV (1992), p. 1118-19.

John Malcolm Russell, *Sennacherib's Palace without Rival at Nineveh*, Chicago and London, The University of Chicago Press, 1991.

David Stronach and Kim Codella. 'Nineveh', in: *The Oxford Encyclopaedia of Archaeology in the Near East*, 4 (1997), p. 144-48.

Ninevé op het internet:

<http://www.crystalinks.com/nineveh.html>

<http://mcadams.posc.mu.edu/txt/layard/>

<http://www.archaeology.org/online/features/nineveh/>